

Bölgeler Arası Güvenlik Faaliyetlerinde Teorik Bir Yaklaşım: Yunanistan-Suudi Arabistan İlişkileri

A Theoretical Approach to Inter-Regional Security Affairs: Greece-Saudi Arabia Relations

Özdemir AKBAL*

* Öğr. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi

E-mail: ozdemirakbal@trakya.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0001-7030-7946

Öz

Yunanistan Suudi Arabistan ilişkileri açısından en temel faktör ekonomik çıkarın ortaya çıkardığı birlikteliğin güvenlik politikasına dair ihtiyaçları da doğurmasıdır. Bu çerçeveden bakıldığında Yunanistan ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkilerin güvenlik faaliyetleri açısından da bir politik süreci ortaya çıkardığı tespit edilmektedir. Bu tespite dayalı olarak da coğrafi olarak birbirinden ayrı güvenlik alanlarına ait olan iki devletin ortak güvenlik politikası ürettiği görülmektedir. Bu ilişki güvenlik çalışmalarına geleneksel bir bakış sergileyen ve coğrafi bir yaklaşım üzerine kurulu anlayışın açıklamalarından uzaktır. Yunanistan ile Suudi Arabistan arasındaki politik ilişkinin ortaya çıkışı gücün artırımı ve çıkarın peşinden gitme şeklinde açıklanabilir. Bu açıklamaya istinaden de her iki devletin ilişkisinin yapısal bir perspektifle ve hem sistemik seviyede hem de bölgesel diğer aktörlerin faaliyetlerinin etkisi üzerinden açıklanması mümkündür. Böylece çalışma farklı bölgesel yapıların karşılıklı ilişkisi bağlamında etkileşimini açıklama çabası sergilemiştir. Bu çabanın neticesi olarak sistemik seviyede ortaya çıkan etki ile bölgesel farklı aktörlerin ortaya koyduğu etkinin de bölgeler arası ilişkileri etkileyeceği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Suudi Arabistan, Yapısal Realizm, Bölgesel Güvenlik, Uluslararası Politika Teorileri.

Abstract

The most fundamental factor in terms of Greek-Saudi Arabian relations is that the cooperation created by economic interests also creates the needs for security policy. From this perspective, it is determined that the relations between Greece and Saudi Arabia also reveal a political process in terms of security activities. Based on this determination, it is seen that the two states belonging to geographically separate security areas produce a common security policy. This relationship is far from the explanations of an understanding based on a geographical approach and showing a traditional view of security studies. The emergence of the political relationship between Greece and Saudi Arabia can be explained as the increase in power and the pursuit of interests. Based on this explanation, it is possible to explain the relationship of both states from a structural perspective and through the effects of the activities of other actors, both at the systemic level and regionally. Thus, the study made an effort to explain the interaction of different regional structures in the context of their interrelationship. As a result of this effort, it has been revealed that the effect that emerged at the systemic level and the effect of different regional actors will also affect the interregional relations.

Keywords: Greece, Saudi Arabia, Structural Realism, Regional Security, Theories of International Politics.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Akbal, Ö. (2022). Bölgeler Arası Güvenlik Faaliyetlerinde Teorik Bir Yaklaşım: Yunanistan - Suudi Arabistan İlişkileri. *Journal of Diplomatic Research*, 4(2), 53-67.

Giriş

Bölgesel güvenlik odakları uluslararası politika çalışmalarının önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu odaklar bölgesellik yahut bölge çalışmaları olarak da aynı bölgeye dahil olduğu değerlendirilen devletlerin etkileşimi bağlamında ele alınmaktadır. Ancak farklı bölgeler dahilinde bulunan devletlerin birbiri ile olan ilişkilerinin ele alınacağı düzey ne olmalıdır sorusu bu çerçevede cevaplanmaya muhtaç durumdadır. Birbirinden farklı bölgelerin temsilcisi aktörlerin ilişkileri bağlamında alt-sistemik yapı unsurlarının etkileşiminin incelenmesi hem bölgesel çalışmalara hem de sistemik seviyedeki etkileşimin açıklanmasında önemli bir perspektif ortaya koyacaktır. Alt-sistemik yapı unsuru olarak biri Avrupa diğeri Orta Doğu bölgesinde yer alan Yunanistan ile Suudi Arabistan ilişkileri bu hususta önemli bir örnekleme oluşturmaktadır.

Anılan bu örnekleme bir yandan bölge çalışmalarının bölgeler arası etkileşimini tanımlama amacı güderken diğeri yandan da bölgesel güvenlik kavramı açısından etkileşimin tanımlanabilmesini sağlayacaktır. Bu noktada çalışma Barry Buzan tarafından ortaya konan güvenikleştirme kavramının tartışması ve bu tartışma etrafında yoğunlaşacak olan yapısal bir metod ile ele alınacaktır. Böylece ortaya hem birbiri ile farklı bölgelerde bulunduğu halde etkileşimi ortaya çıkaran faktörlerin tanımı konulacak hem de bölgeler arası ilişkilerin gerçekleşmesinde süreç ve eylemlerin neler olduğu açıklanacaktır. Bu yaklaşımı ile de çalışma bölgeler arası ilişkilerin analizi bağlamında farklılaşacaktır. Çalışmada öncelikli olarak sistemik yapı ve alt-sistem ilişkisi bağlamında bölge kavramı tanımına dayalı ilişki ortaya konacaktır. Bu ilişkiye istinaden çalışmanın örneklemini oluşturan Yunanistan ve Suudi Arabistan ilişkilerinin güvenlik bağlamını da ortaya çıkaran ekonomik ilişkileri tanımlanacak ve süreç analizi yapılacaktır. Bu analizin ardından ikili ilişkiler bağlamında güvenlik faaliyetlerinin ortaya çıkışı ve yükselişinin nedenleri ortaya konacaktır. Son olarak da iki devletin sosyal güç unsurları açısından ilişkisi tanımlanarak yapısal tanımlama sona erdirilecektir. Bu aşamaların yürütülebilmesi için öncelikli olarak sistemik yapı ve bölge tartışması yürütülmelidir.

Sistemik Yapıda Bölge

Bölge çalışmaları yahut bölgesel çalışmalar, tanımlanan bir coğrafi alan içerisinde bulunan devletlerin birbiri ile olan ilişkilerine yönelmektedir. Ancak bu noktada bölge tanımının etkileşim bağlamında coğrafi bir ölçekten ortaya konması, ilişkilerin açıklayıcılığı hususunda bir sorunu yaratmaktadır. Aynı bölge içerisinde olduğu coğrafi tanım ve yakınlığa göre iddia edilen devletlerin birbiri ile olan etkileşimi, diğeri bölgeleri ve bölge devletlerini nasıl etkilemektedir? Bu soruya ek olarak, bölge ifadesi coğrafi olarak tanımlanarak sonuçlandırılacak ve kavram haline dönüştüğü kabul edilebilecek bir içeriğe sahip midir? Bu iki temel sorudan hareketle bölge ifadesinin tartışması ve sistemik seviyedeki etkisi ile önemi ele alınacaktır.

Bölgesel çalışmalara dair güvenlik kavramı perspektifinden sağlanan bakış aynı zamanda bu çalışma yaklaşımının temelini de oluşturmuştur. Bu tanımlamaya dair ilk örneklerden biri olarak da Karl Deutsch ve arkadaşları tarafından kaleme alınan, Siyasal Topluluk ve Kuzey Atlantik Alanı (Political Community and North Atlantic Area) başlıklı kitap önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Kuzey Atlantik alanı yahut sahası bir bölge olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama oldukça geniş bir coğrafi alanı kaplamakla birlikte bir güvenlik topluluğu tanımını da beraberinde getirmektedir. Deutsch ve arkadaşlarının tanımlamasına göre Kuzey Atlantik alanına güvenlik ortak paydası bağlamında Türkiye ve Yunanistan'ı da eklemesi (Deutsch, 1957: 9) coğrafi tanımı tartışmalı bir hale getirmektedir. Zira ne Türkiye'nin ne de Yunanistan'ın Atlantik alanı içinde yer alması söz konusu değildir. Buna rağmen anılan iki devlet de aynı güvenlik şemsiyesi altında bulunmaktadır. Buzan da coğrafi yaklaşıma benzeri bir mantıkla yaklaşmaktadır (2003: 140-144). Bu yaklaşıma göre Avrupa güvenlik bölgesi tanımlamasına nispeten daha dar kapsamlı bir coğrafi alanı ifade eden İskandinav güvenlik topluluğunun mevcut olmadığı, Avrupa güvenlik topluluğu ifadesinin daha yerinde olacağı düşüncesi öne sürülmektedir. Bu noktada, devletler arası ilişkilerde çıkar odaklı politikanın anlamının tartışılması gerekmektedir. Zira aynı coğrafi yapı içinde olmadığı halde birbiri ile çeşitli seviyelerde ilişki kuran devletlerle aynı coğrafi yapı

içinde olduğu halde birbiri ile çeşitli seviyelerde mücadeleler yaşayan devletlerin varlığı açık bir şekilde ortadadır. Yunanistan ve Suudi Arabistan Akdeniz havzası gibi ortak bir güvenlik alanına sahip olsalar da yukarıda anılan, Deutsch ve Buzan'a dayandırılan görüşler nedeniyle farklı güvenlik bölgelerinin üyeleridir. Bu şartlar altında Yunanistan ve Suudi Arabistan'ın neden ilişki tesis ettiğini açıklayabilmek için ortak çıkar ve gücün artırımı çabaları açısından gerekliliklerin ortaya konması gerekmektedir.

Yunanistan-Suudi Arabistan İlişkilerinde Gereklilikler

İkili ilişkilerin tesis edilmesi hususu her ne kadar 1926 yılında tarafların diplomatik temsilciliklerini kurmaları ile ortaya çıksa da (Sfakianakis, 2017) Yunanistan'ın da çıkarları için petrol akışının sürdürülebilirliği açısından Suudi Arabistan ilişkileri Soğuk Savaş döneminde de önemini korumuştur (Veremis, 1982: 339). Bu ölçekten bakıldığında ikili ilişkilerin ekonomik kaygılar bağlamında ortaya konduğu görülmektedir. Yunanistan'ın 1973 Arap-İsrail Savaşı sırasında bir NATO üyesi devlet olarak ABD'nin lojistik hattına karşı durarak sergilediği tavır (Kallivretakis, 2014) aynı zamanda gerçekleşecek olan petrol ambargosunun hedefinde de yer almamak suretiyle Suudi Arabistan ile verimli bir ilişki kurma girişimi olmuştur. Bu yakınlaşma, o dönem, ABD karşısında başka ittifak alternatifleri arayışında olan Suudi Arabistan için de SSCB ile kısa süreli bir yakınlaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu temel argümanlar çerçevesinde anlaşılacağı üzere ikili ilişkilerin temelinde güvenlik kaygılarının önünde yer alan ekonomik ihtiyaç ve çabalar yer almaktadır.

Her iki devletin de ABD ile olan yüksek seviyeli ilişkileri Atina ve Riyad'ı bir güvenlik yapısı altında birleştirerek hareketlerini yönlendirme ve kısıtlama yoluna gitmektedir. Bu yaklaşıma dayanarak Deutsch ve Buzan'ın bölgesel tespitlerinin aksine, çalışmanın erken bir evresinde sistemik yapıda eyleyen başat birim (ABD) ile olan ilişkilerin ayrı bölgesel güvenlik odaklarına ait (Yunanistan-Avrupa, Suudi Arabistan-Arap Yarımadası) birimlerin birbiri ile etkileşimini ortaya çıkardığı belirtilebilir. Böylece sistemik seviyede

etki kapasitesine sahip bir devletin güvenlik faaliyetleri bağlamında ve ekonomik etki kapasitesini kullanarak ortaya çıkardığı yapı söz konusu olmaktadır. Hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan'ın bu yapıya bağlı ve bu yapıdan etkilenen devletler olarak güvenlik bağlamındaki ilişkileri ele alınacaktır. Ancak çalışma ikili ilişkilerden doğan politik faaliyetlerin yapısal seviyeye etkisini incelemeyi amaçladığı için öncelikli olarak Atina ve Riyad arasındaki ekonomik faaliyetlerin ele alınması gerekmektedir. Bu inceleme aynı zamanda çalışmanın temel önermelerinden biri olan ekonomik ilişkilerin güvenlik faaliyetlerini ortaya çıkardığı görüşünü de destekleyecek unsurları içermektedir.

Yunanistan-Suudi Arabistan Ekonomik İlişkileri

Yunanistan ve Suudi Arabistan ekonomik ilişkileri açısından ilk örnekler bireysel davranışları içermektedir. Suudi Arabistan'da veliaht prens Faysal'ın Kral Suud'u devirdiği iç karışıklıklar döneminde, devrik Kral Suud Yunanistan'a yerleşmiştir (Mann, 2013: 31). Bu süreçte devrik Kral Suud'un Yunanistan'da yapmış olduğu geniş çaplı harcamalar da memnuniyetle karşılanmıştır (Sfakianakis, 2013). Bu süreç elbette ekonomik ilişkilerin belli bir seviyede magazinelle boyutunu yansıtırsa da Yunanistan'ın 1960'lı yılların ikinci yarısındaki ekonomik durumu dikkate alındığında; Kral Suud'un yapmış olduğu harcamalar önemli bir ekonomik gelir olarak tanımlanabilmektedir. Bu etki Yunanistan ekonomik kapasitesinin kısıtlılığı açısından da bir fikir vermektedir.

İkili ilişkiler açısından petrol ambargosu dönemi, gücün artırımı ve çıkarın sağlanması bağlamında, bölgesel kapasiteye sahip birimlerin (Yunanistan-Avrupa, Suudi Arabistan-Arap Yarımadası), sistemik seviyedeki etkiye sahip birime (ABD) karşı sistemik seviyede etkiye sahip başka bir birim (SSCB) tarafında dengeleme yaklaşımını da ortaya koymaktadır. Yunanistan'ın 1973 Arap-İsrail Savaşında sergilemiş olduğu Arap Devletlerini destekleyici ve ABD'nin lojistik hattını kısıtlayıcı politikası Petrol Ambargosu dışında tutulmasını sağlamıştır (Huliaras & Kallantzakos, 2017: 13). Yunanistan'ın daha önce de 1947'de Filistin meselesi dolayısıyla Arap Dev-

letleri tezlerini onaylayıcı şekilde bir politik tavır sergilemesi ikili ilişkilerin kurulması açısından önemli bir faktördür (Huliaras & Kalantzakos, 2017: 13). Ancak Yunanistan'ın petrol ambargosu dışında bırakılmasına dair sergilenen tutumun Yunan ekonomisi için ne kadar önemli olduğu da dikkate alınmalıdır.

Petrol ambargosunun yarattığı kriz döneminde, Birleşmiş Milletler tarafından, 1974 yılı için yapılan bir araştırmada; gelişmekte olan ülkelerin ortalama büyüme oranının, o yıl için tahmin edilen %6 nispetinden, %5,3 nispetine düşmüş olduğu tespit edilmiştir (United Nations [UN], 1975: 9). BM'nin ilgili araştırmasında özellikle gelişmekte olan ülkelerin petrol ambargosundan etkilenmemek için petrol üreticisi devletlerle ikili anlaşmalar yaptığı ve buna göre petrol ihtiyacını karşıladığı belirtilmektedir (UN, 1975: 26). Yunanistan'ın Gelişmiş Pazar Ekonomileri kategorisinde üretim dair değişimi; 1973 yılının ilk çeyreğinde 116 bin 600 ton iken, 1974'ün son çeyreğinde 97 bin 700 ton olarak gerçekleşmiştir (UN, 1975: 56). Bu hızlı düşüş hem gelişmiş ve endüstrileşmiş ABD, Britanya, Federal Almanya gibi devletlerin üretim hızlarının anılan dönemde düşüşünden küresel çapta olumsuz etkinin ortaya çıktığını hem de Yunanistan'ın ABD'nin lojistik hattının akamete uğratılması pahasına aldığı petrol ambargosundan ayrı tutulma ayrıcalığının yeterli sonucu vermediğini göstermektedir. Yunanistan'ın ithalat/ihracat dengesi açısından ekonomisi incelendiğinde; 1970-1974 yılları arasında, 1 milyon 315 bin dolar ile başlayan ticaret açığının 2 milyon 95 bin dolara yükseldiği görülmektedir (UN, 1975: 94). Yunanistan'ın, petrol ambargosunun dışında kalmak için 1947'den itibaren ABD ile geliştirdiği ittifak ilişkisini zedeleme pahasına uygulamaya çalıştığı politik tercih türbülanslı bir politik ve ekonomik yapı dolayısıyla başarıya ulaşamamıştır.

Bu dönemde, Suudi Arabistan önemli bir petrol üreticisi devlet olarak petrol ambargosuna öncülük ederken aynı zamanda ABD ile 1943'ten beri kurumsal halde devam edegelen ilişkilerinin önemli bir kırılma noktasını yaşamıştır. Roosevelt, 1943 yılı itibarıyla Suudi Arabistan savunmasının ABD için olan önemini hayati olarak tanımlamıştır (Klare, 2004: 33). 1973 Arap-İsrail

Savaşından sonra Suudi Arabistan'ın petrol gücü ile ABD politikalarını yönlendirme çabası (Allen, 1982: 32), sistemik seviyedeki yapının etkisi dolayısıyla çok uzun sürmemiştir. Bu şartların oluşumunda tüm hegemonik yapı sökülmesi tartışmalarına rağmen hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan'ın ABD ile sistemik seviyedeki etki bağlamında olan ilişkilerinin derinliği yatmaktadır. Her iki devlet de her ne kadar kriz süreçlerinde yön değiştirme çabası ortaya koysa ve bu çaba kapasiteleri bağlamında belli bir seviyede etkili olsa da taraflar, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ortaya çıkan yapının etkisi ile ABD ile olan ilişkilerine geri dönmüştür.

Yunanistan-Suudi Arabistan arasında gerçekleşen ekonomik ilişkiler temelinde iş gücü değişimi de önemli bir başlığı oluşturmaktadır. Bu anlamda Yunanistan'dan yapı sektöründe çalışmak üzere mühendisler, konaklama ve perakende sektöründe çalışmak üzere personel Suudi Arabistan'a gitmektedir (Huliaras & Kalantzakos, 2016: 29). Yunanistan'ın 2004 yılında Suudi Arabistan'a yönelik olarak gerçekleştirdiği ihracat 50 milyon dolar civarındayken 2014 yılında 800 milyon dolara yaklaşmıştır (Huliaras & Kalantzakos, 2016: 20). Yunanistan, Suudi Arabistan ile olan ilişkilerinde petrol faktörünü lehine kullanma çabasına devam ederek İran'dan ambargolar dolayısıyla alamadığı petrolün yerine Rusya Federasyonu ve Suudi Arabistan'dan ithal ettiği petrolü koymuştur (Huliaras & Kalantzakos, 2016: 16). Suudi Arabistan da Yunanistan özellikle 2000'lerden itibaren yatırımlarını artırmaktadır. Suudi Arabistan'ın Yunanistan'a yönelik yatırımları arasında gıda sektörü, paketleme faaliyetleri yürüten firmalar, turizm gibi sektörler bulunmaktadır (Huliaras & Kalantzakos, 2016: 22). Yunanistan'daki Suudi yatırımcılar arasında oldukça önemli bir seviyede bulunan Olayan Grubun başkanı Khaled Olayan 12 milyar dolarlık serveti ile dünyanın önde gelen sermayedarlarından olduğu gibi babasının Yunan olması ile de dikkat çekmektedir (Huliaras & Kalantzakos, 2016: 22). Yunanistan ve Suudi Arabistan'ın ekonomik ilişkileri genel bir perspektifle Yunan ekonomisinin ayakta durması için yeterli fakat büyük bir gelişim ortaya koyabilmesi içinse kısıtlı bir seviyededir.

Yunanistan-Suudi Arabistan arasındaki ekono-

mik ilişkiler, ikili anlaşmalar bağlamında, enerji odaklı çabalar ile son dönemde oldukça öne çıkmaktadır. Yunanistan, 2021 yılı itibarıyla, Suudi Arabistan'dan 620 milyon 570 bin dolarlık ihracat gerçekleştirirken, 339 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir (Al Hamawi, 2022). Suudi Arabistan lehine gerçekleşen bu ticaret dengesinde petrol ve enerji yatırımlarının yeri büyük bir öneme sahiptir. Bununla birlikte son dönem içinde Suudi Arabistan'ın 2030 vizyonu çerçevesinde Yunanistan ile de ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve yatırımların artırılması yönünde çabalar sergilenmektedir. Bu çabalara istinaden Eylül 2021 itibarıyla Suudi Ticaret Odası, ikili ticaret ilişkilerinin geliştirilmesi için ticaret ve yatırım iş birliği anlaşması imzalanmıştır (Al Hamawi, 2022). Bu anlaşmalar deniz ticaret ve seyrüsefer güvenliğinin temini açısından genişletilmiştir. Ekonomik ilişkilerin gelişimi açısından bakıldığında, ABD'ne karşı temelde bir karşı çıkış çabası hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan açısından çıkarların çatıştığı dönemde ortaya çıkmıştır. Ancak özellikle SSCB'nin yıkıldığı dönemden sonra hızla gelişen bir ölçekte de mecburi olan ilişkiler her iki devletin de ABD ile daha net bir ekonomik ilişkiye sahip olmasını sağladığı gibi iki devletin de ekonomik faaliyetler açısından yoğunlaşmasını sağlamıştır. İkili ekonomik ilişkilerin sürdürülebilmesi için güvenliğin temini ise oldukça önemli bir boyuttur. Son dönemde Türkiye'nin ortaya koyduğu Doğu Akdeniz politikası bağlamında iki devlet de güvenlik ilişkilerinin temini ve sonucunda ekonomik çıkarlarının sağlanabilmesi için daha yakın ilişkiler tesis etme yoluna gitmiştir. Böylece Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkilerinin ticari faaliyet gelişim ayağı güvenlik ilişkileri açısından da dikkate değer faaliyetleri ortaya çıkarmıştır.

Yunanistan-Suudi Arabistan Güvenlik İlişkileri

Gerek Akdeniz havzası açısından gerek de sistematik seviye açısından Yunanistan ile Suudi Arabistan'ın güvenlik ilişkileri önem arz etmektedir. Ancak Buzan'ın yaklaşımı çerçevesinde bakıldığında iki devletin biri Avrupa diğeri Orta Doğu güvenlik topluluğu bağlı olması açısından ortak noktalarının tespiti bu yaklaşımın eksiklerinin giderilebilmesi için de önemlidir. Bu kısımda ayrı güvenlik topluluklarına ait oldukları ifade edi-

len iki devletin güvenlik ilişkileri tespit edilip bu ilişkilerin neden ve nasıl geliştiğine açıklık getirilecektir. Hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan'ın güvenlik politikaları bağlamında ilk kez ve belirgin bir şekilde ortak bir paydada buluşması 1973 Arap-İsrail Savaşı sürecinde gerçekleşmiştir. Suudi Arabistan önemli bir petrol üreticisi olarak küresel çaptaki ambargoya liderlik ederken askeri destek açısından ABD ile diplomatik seviyede ihtilaf yaşamıştır. Yunanistan da ABD'nin İsrail'e vereceği desteğe istinaden harekete geçirdiği hava gücünün geçişine engel olmak suretiyle diplomatik seviyede ABD ile ihtilaf yaşamıştır. Ancak bu durum tarafların doğrudan birbirleri ile gerçekleştirdiği bir güvenlik politikası faaliyeti haline dönüşmemiştir. Yunanistan-Suudi Arabistan güvenlik ilişkileri ve politikalarının temelleri 70'lerin sonu itibarıyla atılmıştır.

Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in Çin Halk Cumhuriyeti'ni 12-16 Kasım 1979'daki ziyareti sırasında Irak ve Suudi Arabistan'ı da ziyaret edeceğini açıklaması önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur (Kourkouvelas, 2013: 1062). Yunanistan'ın bu politik yaklaşımının temelinde ABD'ne alternatif oluşturma çabası da yatmaktadır. Bu durum Robert Cox tarafından (1987) üretime dayalı sosyal güçlerin ekonomik ilişkilere dayalı olarak bir dünya düzeni oluşturması açısından incelenmiştir. Uluslararası politika analizinde sosyo-politik ve sosyo-ekonomik etkilerin daha yüksek seviyede incelenmeye başladığı bu dönemde ortaya çıkan çok seviyeli diplomatik ilişkiler; Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkileri açısından da güvenlik faaliyetleri bağlamında yakınlaşmayı getirmiştir. Karamanlis'in Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiği ziyarette, Atina'da bir cami yapılma sözü vermiş olması (van Versendaal, 2003) bir yakınlaşma çabası olsa da ABD ile Yunanistan'ın ilişkileri, Arap Yarımadası devletleri başta olmak üzere, Atina'nın, Orta Doğu bölgesine yönelik güvenlik politikasının belirleyici temelinin oluşturmuştur (Athanassopoulou, 2010: 221). Benzeri bir durum Suudi Arabistan için geçerlidir. SSCB'nin Afganistan işgaline başladığı dönemde Suudi Arabistan daha önce gerçekleşen petrol ambargosu ve nispeten SSCB ile yakınlaşma görüntüsüne rağmen ABD ile birlikte ortak bir güvenlik politikası paydasında Afgan mücahitleri desteklemeye başlamıştır (Bruno, 2008). Yunanistan-Suudi Arabistan güvenlik ilişkileri

bağlamında 2000'li yıllar itibarıyla daha etkin gelişmeler yaşanmaya başlamıştır.

Yunanistan'da 1981 yılı itibarıyla PASOK'un iktidara gelmesinin bir sonucu olarak Filistin Kurtuluş Örgütü ile ilişkiler açısından Arap devletlerine yönelik politikalar da yoğunlaşmıştır (Athanasopoulou, 2010: 221). Papandreu'nun başbakanlığı döneminde bu politikanın tercih edilmesi sebepleri arasında Türkiye, ABD ve Britanya'nın bölgeye dönük politik faaliyetlerine bir alternatif oluşturma ve Üçüncü Dünya Devletleri ile ilişkileri geliştirme amacı da bulunmaktadır (Kaminaris, 1999: 37). Ancak Yunanistan'ın Üçüncü Dünya ile ilişkiler politikası bakımından anılan devletlerin ekonomik yapı bozukluğu ve bundan doğan sosyal krizler (Cox, 1987: 282) önemli bir engeli oluşturmuştur. Bu yapısal sorunlar Arap Yaramadasi için de ortaya çıkmıştır (Cox, 1987: 307).

Bu noktada, Yunanistan'ın Arap devletlerine yönelik uygulamaya çalıştığı politikada Türkiye faktörü ve Türkiye'nin dış politik faaliyetlerinin de belirleyiciliği ortaya çıktığı gibi anılan dönem için başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez İş Birliği Konseyi devletleri ile ikili ilişkiler bağlamında düşük seviyeli bir güvenlik politikası olduğu da belirtilmelidir. Buna ek olarak Papandreu uyguladığı politika ile Arap devletlerinin desteğini bilahare Ermenistan'ın ve bölücü terör örgütü destekçisi unsurların desteği ile birleştirerek; Ege ve Kıbrıs sorununda etkin bir rol oynama amacı gütmüştür (Kaminaris, 1999: 38). Yunanistan'ın bu politik yaklaşımdan 2000'ler itibarıyla gelişecek olan güvenlik politikasına dair de bir model çıkarmak mümkündür. Yunanistan, Türkiye ile yaşadığı sorunlara kendi yanına çekmeye çalıştığı devletler ile karşılık verme çabası sergilemektedir. Bu açıdan bakıldığında, Yunanistan güvenlik politikası bağlamında, Türkiye ile yaşadığı politik çekişmelerin yönlendirici olduğu ve buna dayalı olarak da Yunanistan'ın kendi saflarında hareket etmek üzere devletlerle ilişki kurduğunu ifade etmek mümkündür.

Yunanistan'da iktidara Miçotakis'in gelmesi ile hem ABD ile olan ilişkiler daha yakın bir düzeye gelmiş hem de Yunanistan, 1987 yılında İsrail ile büyük elçilik seviyesinde diplomatik ilişki kura-

rak bir başka adım atmıştır (Kaminaris, 1999: 39). ABD ve İsrail ile geliştirilen ilişkilere koşut olarak Yunanistan, ABD'nin Irak müdahalesine de askeri olarak destek veren devletler arasında yer almıştır (Kaminaris, 1999: 39). Böylece 90'lı yıllar itibarıyla ABD ortak paydasında, Yunanistan ve Suudi Arabistan benzeri güvenlik politikalarını uygulamaya koymuştur. İkili ilişkiler bağlamında 1999 yılı itibarıyla yapılan ortak bakanlar kurulu toplantısı, tarafların karşılıklı faaliyetlerini resmi ve kurumsal bir mecrada yürütme kararlılığını da göstermektedir (Sfakianakis, 2017). Son dönemde gelişen güvenlik ilişkileri bağlamında, Türkiye'nin politikaları yine belirleyici bir sayfayı oluşturmaktadır. Bu durumun en belirgin örneği Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Prens Faysal bin Ferhan'ın Ocak 2022'de gerçekleştirdiği Atina ziyaretinde görülmektedir. Suudi Dışişleri Bakanı Faysal'ın Yunan mevkidaşı Nikos Dendias ile yaptığı toplantıda; Dendias, Türkiye'nin politikası karşısında ikili ilişkileri dile getirmiş, Körfez Bölgesinde daha geniş çaplı bir güvenlik ilişkisi kurulması gündeme alınmış ve bu ifadelere dayalı olarak da ikili ilişkiler Yunanistan'ın güvenlik öncelikleri bağlamında ortaya konmuştur (Karakatsani, 2022: 2). Bu açıdan bakıldığında Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkilerinin güvenlik politikalarının boyutu, Yunanistan makamları tarafından, Yunanistan merkezinde ve Suudi Arabistan'ın diğer devletlerle gelişecek yahut gelişmesi muhtemel ilişkileri açısından dikkate alınmayan bir seviyede değerlendirilmektedir. Bu noktada, Türkiye-Suudi Arabistan ilişkileri bağlamında, Kaşıkçı Cinayeti sonrası ortaya çıkan yumuşama ve İran'a dönük olarak Suudi Arabistan'ın hem ABD hem de kendi politik yaklaşımlarından kaynaklanan kaygılar Yunanistan-Suudi Arabistan güvenlik ilişkileri bağlamında da önemli bir etkeni yaratmaktadır.

İkili güvenlik faaliyetleri, ortak tatbikatların yapılması seviyesinde de görülmektedir. Suudi Arabistan Hava Kuvvetlerine bağlı F-15C ve F-16 savaş jetleri Yunanistan Hava Kuvvetlerine bağlı Mirage 2000 ve Fantom F-4 savaş jetleri ile Şahin Gözü 1 (Falcon Eye 1) tatbikatını Mart 2021'de icra etmiştir ("Saudi and Greek Air Forces", 2021). Tatbikatta hava muharebelerinde saldırı, savunma ve hava desteği eğitimleri gerçekleştirilerek iki devletin hava kuvvetleri faaliyetlerinin entegre edilmesi amaçlanmıştır ("Saudi and Gre-

ek Air Forces", 2021). Bunun yanı sıra Yunanistan ile Suudi Arabistan arasında Nisan 2021 itibarıyla imzalanan bir anlaşmaya istinaden, Eylül 2021 itibarıyla, Patriot hava savunma bataryası kiralanmıştır (Al Hamawi, 2022). Askeri iş birliği haricinde Yunanistan ve Suudi Arabistan arasında kolluk kuvvetleri açısından da bir iş birliği süreci gelişmektedir. Yunan ve Suudi uyuşturucu ile mücadele birimleri Pire limanında 2021'de ele geçirilen büyük miktardaki esrar operasyonunda iş birliği yapmıştır (Al Hamawi, 2022). Her iki devlet de bölgesel güvenlik çıkarları çerçevesinde güvenlik ilişkilerini genişletme arayışı içindedir.

İkili ilişkilerin Yunanistan merkezi bağlamında bir ağırlık kazanması, Yunanistan'ın güvenlik politikasının merkezine Türkiye'ye karşı faaliyetleri alması, ikili ilişkiler bağlamında önemli bir kırılma noktasını yaratmaktadır. Buna ek olarak hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, ABD ile kurumsal seviyede derin bağlar oluşturmuş devletlerdir. Bu bakımdan, her iki devlet, yukarıda örnekleri sunulduğu gibi, ABD ile çıkar çatışmaları yaşanmasına rağmen, sistemik seviyedeki yapıda birlikte yer aldıkları nokta; yine ABD olmaktadır. Dolayısıyla, Yunanistan her ne kadar güvenlik faaliyetlerini kendi tanımladığı dış politik perspektiften ortaya koymaya çalışma yolunu seçse de Suudi Arabistan ile olan güvenlik ilişkileri, Riyad merkezli çıkarlara ek olarak, Atina ve Riyad'ın ABD ve Türkiye ile olan ilişkileri bağlamında yönlendirici bir şekle sahiptir.

Yunanistan ile Suudi Arabistan ilişkilerinin güvenlik boyutu ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilmesine dayanmaktadır. Bu faaliyetler bağlamında tarafların hem ABD hem de Türkiye ile olan ilişkileri de önemli faktörleri oluşturmaktadır. Yunanistan ve Suudi Arabistan ayrı ayrı gücün artırımı ve çıkar temini çabası açısından ABD ile olan ilişkilerini güvenlik faaliyetleri bağlamında da sekteye uğratacak politikaları 1973-1974 döneminde uygulasa da ittifak ilişkisini ortadan kaldıracak bir sonuç doğmamıştır. Bu durum da güvenlik ilişkileri bağlamında sistemik yapıda eyleyen başat birimin (ABD), bölgesel etkiye sahip birimleri (Yunanistan-Avrupa, Suudi Arabistan-Arap Yarımadası) yönlendirme kapasite-

sine sahip olmayı sürdürdüğünü göstermektedir. Buna ek olarak bu örnek Deutsch ve Buzan perspektifinde ortaya konan coğrafi yaklaşımdan ziyade politik çıkarların ortaklığının güvenlik ilişkilerini yapılandığı da göstermektedir. Yunanistan ve Suudi Arabistan ilişkileri açısından tarafların özellikle de Yunanistan tarafının sosyal güç ilişkilerin de önemli olduğu yönünde ifadeleri bulunmaktadır. Bu ifadeler aynı zamanda bir nüfuz etkisinin karşılıklı olarak bulunduğu ilişkilerin ekonomik ve güvenlik politikalarından daha derin bir içeriğe sahip olduğuna dair bir söylemi de ortaya çıkarma amacı gütmektedir.

Yunanistan-Suudi Arabistan Sosyal Güç İlişkileri

Yunanistan, geleneksel yaklaşımının neticesi olarak; Suudi Arabistan'da dolayısıyla Arap Yarımadasında Antik dönemden itibaren var bulunduğu iddialarının dile getirildiği bir devlettir. Buna ek olarak, Antik dönemden başlayarak, Bizans etkisi ile ortaya çıkan ilişkilerin; "Grek"- "Arap" ilişkileri bağlamında ele alınarak, Hristiyan-Müslüman ilişkisi ile tanımlanma çabası da bulunmaktadır (Leontsini, 2012: 363). Böylece güncelde gerçekleşen ilişkilerin çok eski ve köklü bir yapıya sahip olduğu konusunda özellikle Yunan makamları ve medyası tarafından bir söylem ortamı yaratılmaktadır. Arap Yarımadasında milattan sonra 4. Yüzyılda çeşitli baharatlar ve parfümler ile ilgili bir ticari faaliyetin Grek ve Bizans marifeti ile geliştirildiği belirtilmektedir (Leontsini, 2012: 369). Sosyal güç ilişkilerin üretim ve ticarete dayalı olarak erken dönemine dair bir tanımlama çabası sergilendiğinde dahi ilişkilerin temelinde bir ticari faaliyet olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna mukabil bu ilişkilerin sosyal güç üretimi bağlamında kimliğin oluşmasında önemli bir faktörü içeren dini kabuller üzerinden tanımlanması ise hayli zordur.

Yunanistan ve Suudi Arabistan dini özellikleri üzerinden bir etkileşim oluşturamamış, dönemin şartları içerisinde bir ticari faaliyeti ortaya koymuştur. Ayrıca söz konusu döneme dayanarak, Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkilerinin oldukça eskilere dayandığını belirtmek tarihsici bir anlayışın yansımasıdır. Zira anılan tarihlerde bugün anlaşılacak anlamda ne Yunanistan ne de Suudi

Arabistan devletlerinin olmadığı açıktır. Bu devletlerin bölgede varlık göstermediği hususuna ek olarak; II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan sistemik seviyedeki uluslararası politika yapısı ile belirtilen dönemin herhangi bir ilgisinin de bulunması mümkün değildir. Bütün bu olgulardan hareketle, ikili ilişkilerin devletlerin kuruluşu, hatta daha doğru bir yaklaşımla iki devletin birbiri ile olan ilişkisinin netleşmesi sonrası ortaya konması uluslararası politika incelemelerinin ciddiyeti açısından da önem arz etmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası dönem içinde Arap devletleri ile Yunanistan'ın ortak bir sosyal güç paydasında buluşması iddiası Filistin ve İsrail iki devletli yapısının oluşma süreci önemli bir örneği oluşturmaktadır.

Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkileri bağlamında ortak zeminin oluşması bağlamında ekonomik etkinlikler önemli olmakla birlikte; İsrail Devleti'nin kuruluşu süreci ve Filistin politikası da önemli bir rol oynamaktadır. Zira Yunanistan'ın II. Dünya Savaşı sonrası süreçte özellikle Filistin politikası bağlamında Arap devletleri taraftarı bir yaklaşım sergilemesi, 15 Mart 1949'da İsrail'in ancak de facto olarak tanınacağını belirtmesi (Koumas, 2017: 100-101), sosyal güçler ortak paydası temelinde mi gerçekleşmiştir? Bu yaklaşımın temelinde Yunanistan iç savaşı sürecinde sosyalist etkinin ortaya çıkışı ve Arap devletleri ile olan ekonomik ilişkiler yatmaktadır. Bu çıkar ilişkisi bağlamında da Yunanistan kültürel ortak payda şeklinde tanımlamaya çalıştığı bir propaganda aracı ile ilişkilerin daha sıcak olması yönünde girişimlerde bulunmaktadır.

Söz konusu döneme dair sosyal güç etkisinin kültürel ortak payda açısından ortaya çıktığına dair önermelerin yegâne destekleyici göstergesi bazı Arap devletleri ile Yunanistan arasında sosyalist bir yaklaşımın ortaya çıkardığı ortak payda ile belirtilebilir. Bu şartlar altında, Kenneth N. Waltz'un *Man, the State and War: A Theoretical Analysis* çalışmasında belirttiği imajlar ölçeğinde sosyalist (2001: 125-158) ve liberal imajların (2001: 95-103) çatışmasında tanımlanabilecek bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım çerçevesinde, Yunanistan, sosyalist imaj bağlamında, SSCB'nin etkisine maruz kalsa da Suudi Arabistan Vahabilik sosyal güç unsuru bakımından, böyle bir etkinin özne-

si olmamıştır. Bu durum da yakın ilişkiler söylemi bağlamında Yunanistan'ın resmi tezleri ile medyasının ortaya koyduğu fikirlerin dayanak noktalarının hayli zayıf olduğunu göstermektedir. Buna karşın, liberal imajın süregelen doğası, Suudi Arabistan'ın, 2030 Vizyonu çerçevesinde 1744'ten itibaren benimsenen Vahabi öğretinin çeşitli noktalarıyla çatışmak pahasına sergilediği stratejiyi ortaya çıkarmaya zorlamaktadır. Zira sosyalist imajın uğradığı erozyon ve sosyal güç dayanağı kaybı Suudi Arabistan'ın kapalı devlet ve toplum modeli için de geçerlidir. Güç unsurlarının bu zemine kayması Suudi Arabistan için önemli bir kaybı ortaya çıkaracağından Yunanistan ile ikili ilişkiler bağlamında kültürel ortak faaliyetlere de önem atfedilmeye başlanmıştır.

İki devlet açısından bakıldığında kültürel ortaklık bağlamında turistik seyahatler, karşılıklı yatırımların getirmiş olduğu eğitim ve kültür faaliyetleri öne çıkarılmaktadır. Mayıs 2021 itibarıyla, Suudi Kültür Bakanı bin Ferhan, Yunan mevkidaşı Sakellaropoulou ile Atina'da gerçekleştirdiği görüşmede kültürel ortak faaliyetlerin geliştirilmesi konusunda mutabakata varılmıştır ("Plan for Joint", 2021). Bu temaslardan sonra, Suudi Arabistan, Yunanistan ile imzalamış olduğu Kültürel Ortaklık Anlaşması bağlamında arkeolojik alanlarda faaliyet göstermek üzere Yunanistan'dan arkeolog arayışına girmiştir (Rashad, 2021). Ancak bu girişim 1979'daki Kâbe baskını sırasında Fransız Jandarması Terörle Mücadele birimi olmadan faaliyet gösteremeyen ya da 1950'lerde Suudi Arabistan'da telgraf ve benzeri modernleşmenin karşısında duran muhaliflerin dayandığı sosyo-kültürel alt yapının çözülerek Liberal imaj bağlamında Suudi Arabistan'ın sistemik seviyedeki yapıya uyumu üzerinden açıklanabilir. Zira 1950'lerde telgraf ve otomobil kullanımı konusunda muhaliflerle mücadele eden, 1970'lerde ortaya çıkan gelişmelere karşı silahla iktidarı devirme çabasını ortaya koyan muhaliflerle mücadeleyi yaşayan Suud Hanedanı, gelişim ve kültürel değişimin de en az petrol geliri kadar önemli olduğunu fark etmiş; tam da bu sebepten dolayı, Ortodoks Yunanistan ile arkeolojik çalışmalar açısından iş birliği yapma yoluna gitmiştir. Bu çaba aynı zamanda Suudi Arabistan'ın modernizasyon tanımı ile Batı Yarıküre devletleri ile ilişkilerini geliştirme açısından attığı adımların bir göstergesidir. Her iki

devletin sadece bu konudaki iş birliği anlaşması bile II. Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni dünya düzeni çerçevesinde Liberal imajın etkinliğinin sosyal güçlerin dönüşümü üzerine etkisi açısından önemli bir örneği oluşturmaktadır. Kültürel faaliyet bağlamında sosyal ilişkilerin geliştirilmesi çabası bölgesel sorunların ortaya çıkardığı sosyal hadiseler açısından benzerlik arz etmektedir. Liberal imaj ortak paydasında sistemik yapının etkisi ile ortaya çıkan ortak sosyal güç anlayış ve yaklaşımı Suriye İç Savaşı, Yemen’deki Suudi Arabistan liderliğindeki operasyonlar gibi çeşitli devletlerde meydana gelen kargaşanın yarattığı sığınmacı sorunu açısından da gözlemlenmektedir.

Ege Denizi, Suriye’deki iç savaşın yoğunlaşması, bunun dışında Akdeniz havzasındaki başka devletlerde de ortaya çıkan krizler ve karışıklıklar nedeniyle önemli bir sığınmacı, kaçak göçmen krizine sahne olmaktadır. Bu noktada Yunanistan da Avrupa’ya açılan bir kapı olarak sığınmacıların yöneldiği bir devlettir. Ancak Yunanistan Avrupa Birliği üyesi diğer devletlerin ve genel olarak Avrupa Birliği ekonomik ve sosyal çıkarlarının korunması amacıyla göçmenleri geri iterek ölümle sonuçlanacak pek çok olayın faili olmuştur. Avrupa Birliği’nin kuruluş ilkeleri bağlamında oldukça yoğun bir şekilde ortaya konulan insan hakları söylemi bağlamında bu durumun aksi bir eylemin gerçekleştirilmesi için Yunanistan’a yönelik bir tavrın geliştirildiğine dair örnekler de bulunmamaktadır. Buna ek olarak sığınmacıların önemli bir çoğunluğunun Müslüman olmasına rağmen Suudi Arabistan, konuya dair önemli bir tepki göstermemekte, olayları yok saymaktadır.

Sığınmacılara yönelik derinlemesine mülakat yöntemi ile İbrahim adlı sığınmacıyla yapılan çalışma bu konuda önemli bir örneği oluşturmaktadır. İbrahim, Somali’li bir ailenin Suudi Arabistan’da doğan çocuklarıdır (Wissink vd., 2020: 287). İbrahim, Yunanistan’a sığındıktan sonra, havayolu ile ABD’ne gitmek istediğinde, Atina Havaalanında, seyahatine dair belgelerin yetersiz olduğu ifadesi ile polis tarafından alı konularak darp edilmiştir (Wissink vd., 2020: 288). Bu olayı inceleyen ve mülakatı gerçekleştiren araştırmacılar İbrahim’in Suudi Arabistan doğumlu olmasına rağmen buraya dönme konusundaki

isteksizliğine de dikkat çekmektedir (Wissink vd., 2020: 288). Temel sosyal ve kültürel değerler bağlamında konu insani yaşam hakkı ve aidiyet hissi açısından değerlendirildiğinde hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan açısından sadece bu olay özelinde bile oldukça eleştirel bir yaklaşımın sergilenmesi mümkündür. Buna ek olarak, Suudi Arabistan’ın sığınmacılar hususundaki sessizliği de bir başka dikkat çekici husustur. Her iki devletin bu ortak tavra sahip olması hususunda insan hakları ve benzeri söylemin devlet çıkarı bağlamında bir etkisi olmadığı tespitini yapmak mümkündür. Zira hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan reel politik çıkarları dışında bir tutum sergilemiş olsa, bir yanda Yunanistan; insan hakları, demokrasi ve benzeri söylemleri benimseyen Avrupa Birliği’nin öte yanda Suudi Arabistan; Müslüman kimliğinin temsilcisi devlet ifadesi bağlamında, Ege’de gerçekleşen sığınmacı trajedilerinde şu anda benimsedikleri tavrın tam aksi bir tavrı benimsemeleri beklenmelidir. Bu tavra istinaden en önemli rol her Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından benimsenmektedir.

Sosyal güç unsurlarının önemli bir bileşeni üretim ilişkileri olmakla birlikte dini değerlerdir. İslam dini özelinde de Yunanistan’ın yapıcı olmayan tavrı sosyal ilişkiler ve ikili politikalar açısından Suudi Arabistan gibi İslam dini açısından oldukça yüksek profilli bir sosyal politika uygulama çabasında olan devlet tarafından eleştirel bir perspektifte değerlendirilmesi gerekmektedir. Yunanistan’ın bu olumsuz tavrı, Atina’da Müslümanların tanımlı ve resmi bir şekilde ibadet edebileceği anlamda bir caminin bulunmaması Suudi makamları tarafından değerlendirilmekte; kültürel ve sosyal ilişkiler bağlamında da dikkate alınmamaktadır. İkili ilişkilerin milattan sonra 4. Yüzyıldan itibaren var olduğu görüşünü geliştiren kaynaklara istinaden güncel sosyal ve kültürel ihtiyaçlardan doğan bu türlü konuların dikkate alınmaması sosyal politikaların da her iki devletin ekonomik ve güvenlik ilişkilerine bağlı çıkarları doğrultusunda ortaya çıktığını gösterir bir başka önemli husustur. Bu çıkarlar da hem Yunanistan hem Suudi Arabistan ile oldukça önemli ekonomik ve güvenlik ilişkilerine sahip ABD ilişkileri çerçevesinde yürümektedir. Böylece aslında ekonomik ve güvenlik ilişkilerinin sosyal yahut kültürel ilişkilerin gündemini oluşturduğu, önem sırasını belirlediği bir modelin tespit

edilmesi de mümkün olmaktadır. Bu önem sırası ve gündemin oluşturulması hususu da alt-sistemik kesişim noktalarında eyleyen birimler olarak Yunanistan ve Suudi Arabistan devletlerinin sistemik seviyedeki ilişkisi bağlamında ABD politikalarına bağlanmaktadır. Dolayısıyla, sosyal güç unsurları bağlamında Yunanistan, Suudi Arabistan ilişkileri açısından ne üretim ilişkilerine bağlı olarak ne de kanaat üzerinden gücün tanımlanması açısından bir unsur bulunmamaktadır. Bu unsurlar, yani gerek üretim ilişkilerine bağlı olarak gerek de kanaat üzerinden gücün geliştirilmesi açısından hem Yunanistan hem de Suudi Arabistan'ın doğrudan ilişkisi değil, ABD ile olan ilişkilerine bağlıdır. Böylece üretim ilişkilerine bağlı bir sosyal güç üretimi ile dünya düzeninin değişmesi şeklindeki Coxgil açıklama bu düzeyde oldukça yetersiz kalmaktadır. Buna ek olarak Edward Hallett Carr tarafından oldukça erken sayılacak bir dönemde tespit edilen ve oldukça az dikkat atfedilen kanaat üzerinden gücün oluşumu da Yunanistan-Suudi Arabistan ikili ilişkilerinden ziyade sistemik seviyedeki yapının etkisi olarak tanımlanabilir.

Sonuç

Çalışmanın temel sorun alanı birbirinden farklı iki güvenlik topluluğuna ait ve farklı coğrafi alanlarda bulunan devletler olarak Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkilerinin nasıl tanımlanacağı olmuştur. Bu minvalde çalışma sürecinde ortaya konan tespitlerde gerek Deutsch ve arkadaşlarının gerek de Buzan'ın ortaya koyduğu, bölge çalışmalarına da önemli bir dayanak oluşturan coğrafi alan tanımına nazaran devletler arası ilişkilerde çıkarım daha önemli bir odak noktası olduğu tespit edilmiştir. Hem Kuzey Atlantik Alanı tanımı hem de Avrupa Güvenlik Topluluğu tanımı bağlamında ortaya konan bir coğrafi tanımlama ile iki devletin ilişkisinin açıklanabilmesi mümkün olmamıştır. Buna rağmen iki devletin ilişkisi hem ekonomik hem güvenlik faaliyetleri bağlamında giderek gelişmektedir. Bu gelişimin temelinde ise kendine yardım (self-help) yaklaşımı bulunmaktadır. Zira iki devlet de birbirine coğrafi ve kültürel olarak uzak yapılara ve özniteliklere sahip olmakla birlikte ilişkilerinde düzenlilik ve yakınlaşma süreci devam etmektedir. Bu durumun ortaya çıkışında da ekonomi çıkar ve ihtiyaçlar önemli

bir faktör olmuştur.

Yunanistan ile Suudi Arabistan ilişkileri ekonomik çıkarın politik düzeye yansımaları ile karakterize olmuştur. Bunun en belirgin örneği 1973 Arap-İsrail Savaşı döneminde Yunanistan'ın petrol ambargosu dışında tutulabilmek için Arap devletleri yanında yer alması ile görölmektedir. Yunanistan'ın genel olarak petrol üretici Arap devletlerine özel olarak da Suudi Arabistan'a yönelik bu politik davranış biçimi daha sonraki dönemler için tanımlayıcı bir model haline dönecek politik yönelimin ilk örneğidir. Ekonomik imkân ve kabiliyetler açısından Batı Avrupa devletleri ile kıyaslandığında daha düşük bir seviyede olan Yunanistan, petrol ambargosundan sıyrılmak adına ABD ile bozduğu ilişkilerine rağmen petrol ambargosundan etkilenerek krizden sıyrılmayı başaramamıştır. Yunanistan ve Suudi Arabistan arasındaki ekonomik faaliyetler Suudi petrolünün temin edilmesi ve mümkün olan Suudi vatandaşlarının da Yunanistan'a yaptıkları turistik seyahatler ile ortaya çıkmıştır. Bu çabalar bilahare enerji alanında iş birlikleri, Suudi Arabistan'ın turizm alanında gerçekleştirdiği yatırımlar şeklinde de çeşitlenmiştir. Böylece güvenlik ilişkileri bağlamında da bir alt yapının ortaya çıkışı sağlanmıştır.

Yunanistan ile Suudi Arabistan arasındaki güvenlik ilişkileri ekonomi politik ihtiyaçların düzenlenmesi, geliştirilmesi ve korunması çerçevesinde tanımlanmıştır. Bu çerçevede 1990'ların başına kadar Üçüncü Dünya ile ilişkiler bağlamında bir politik ilişki ağı tesis etmeye çalışan Yunanistan 90'lar itibarıyla ABD çerçevesinde Suudi Arabistan ile ilişkilerini oluşturmuştur. Zira hem ekonomi politik bağlamda hem de güvenlik ilişkileri bağlamında Yunanistan ve Suudi Arabistan ilişkileri düzenleyici faktör olarak ABD'ni dikkate almak zorunluluğu ile muhatap olmuştur. Yunanistan Suudi Arabistan ilişkilerinin meşruiyet zemini için sosyal güç unsurları da öne sürölmeye çalışılan etmenlerden biri olmuştur. Antik döneme kadar geriye götürölmeye çalışılan bu ilişkiler açısından modern dönemde dahi önemli bir sosyal güç faktörü ortak noktası tespit edilememiştir. Buna mukabil örneğin Yunanistan'da Müslümanların başta başkent Atina olmak üzere

ibadethane eksiği konusu gündemden uzak tutulmakta, Suudi Arabistan da bu konu üzerine net ve zorlayıcı bir politik tutum sergilememektedir. Üstelik her iki tarafın da farklı dini kodlara sahip olması sosyal güç unsurlarının benzerliği hususunu ortadan kaldırmıştır.

Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkileri son dönemde güvenlik faaliyetleri ile daha da belirgin bir hale gelen ilişkilerin modeli ekonomik çıkarın korunması adına güvenlik faaliyetlerinin yürütülmesi zorunluluğu olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamada iki devletin ilişki boyutuna etki edecek olan başat devletler olarak ABD ve Türkiye öne çıkmaktadır. Bu çerçevede ve genel bir tanımlama ile güvenlik ilişkilerinin gelişimi hususunda coğrafi sınırlılık tanımlamalarından ziyade çıkar ve gücün artırımı üzerine kurulu bir modelin araştırılmasının daha etkin ve tanımlayıcı sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Suudi Arabistan'ın ABD ile olan geleneksel kurumsal ilişkileri ile son dönemde Türkiye'ye yönelik nispi ılımlı tutumu Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkilerinin de geleceği ve gidişatı açısından önem arz etmektedir. Buna ek olarak Yunanistan, Suudi Arabistan açısından ne en önemli ekonomik ortak ne de en önemli güvenlik politikası ortağıdır. Üstelik Yunanistan'ın ikili ilişkiler bağlamında ortaya koyduğu Yunanistan merkezli politik bakış açısı ikili ilişkilerin de en kırılğan noktasını oluşturduğu gibi ilişkilerin gelecek dönemde gerilme ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada bir yanda AB diğer yanda da Körfez İş Birliği Konseyi ilişkileri de önemli bir düzenleyici faktörü oluşturmaktadır. Bu ilişkilerin ekonomik ilişkiler bağlamından güvenlik ilişkileri bağlamına evrilmesi Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkilerinin kuvvetlenmesine yol açabilecektir. Ancak bu iki kurum açısından ekonomik ilişki temelinden güvenlik ilişkisi temelinde dönüşme hususu yönünde belirgin bir emare görülmemektedir. Bu şartlar altında Yunanistan-Suudi Arabistan ilişkileri orta vadeli bir sürede çalışmada tespit edilen düzeylerde seviyesini koruyacak ancak uzun vadeli bir süreçte güvenlik bağlamındaki ilişkileri askeri kapasite kısıtlılığı dolayısıyla yavaşlarken ekonomi politik bağlamında devam edecektir.

Kaynakça

- Al Hamawi, L. (2022, July 26). How Saudi-Greek Bilateral Relations have gone from Strength to Strength, *Arab News*, erişim <https://www.arabnews.com/node/2129646/amp>
- Allen, P. (1982). *The Yom Kippur War*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Athanassopoulou, E. (2010). Greek foreign policy and the Middle East: from possibility to fulfilment?. *Byzantine and Modern Greek Studies*, 34(2), 219-236.
- Bruno G. (2008, September 11). Saudi Arabia and the Future of Afghanistan. *Council on Foreign Relations*, <http://www.cfr.org/afghanistan/saudi-arabia-future-afghanistan/p17964>.
- Buzan, B. (2003). Regional Security Complex Theory in the Post-Cold War World. İcinde F. Söderbaum & T.M. Shaw (Eds.) *Theories of New Regionalism* (s.140-159). Pargrave McMillian.
- Cox, R. (1987). *Production, Power, and World Order*. New York: Columbia University Press.
- Huliaras, A., & Kalantzakos, S. (2017). Looking for an Oasis of Support: Greece and the Gulf states. In *Foreign Policy Under Austerity* (pp. 49-76). Palgrave Macmillan, London.
- Kallivretakis, L. (2014). Greek-American relations in the Yom Kippur war concurrence. *The Historical Review-La Revue Historique*, 11, 105-125.
- Kaminaris, S. C. (1999). Greece and the Middle East. *Middle East Review of International Affairs*, 3(2), 36-46.
- Karakatsani, E. (2022, July). *Greece-Saudi Arabia Relations in the light of the Official Visit of Saudi Crown Prince Mohammed bin Salman in Athens*. <https://china-cee.eu/2022/08/09/greece-external-relations-briefing-greece-saudi-arabia-relations-in-the-light-of-the-official-visit-of-saudi-crown-prince-mohammed-bin-salman-in-athens/>.
- Klare, M.T. (2004). *Blood and Oil*. New York: Owl Books.
- Koumas, M. (2017). Cold War Dilemmas, Superpower Influence, and Regional Interests: Greece and the Palestinian Question, 1947-1949. *Journal of Cold War Studies*, 19(1), 99-124.
- Kourkouvelas, L. (2013). Détente as a Strategy: Greece and the Communist World, 1974-9. *The International History Review*, 35(5), 1052-1067.
- Mann, J. (2013). King Without a Kingdom: Deposed King Saud and His Intrigues. *Studia Orientalia Electronica*, 1, 26-40.
- Leontsini M. (2012). Byzantine References to the Flora and Fauna of the Arabian Peninsula the Classical Greek Tradition (4th-12th c. AD). İcinde A. Al Helabi, M. Al Moraekhi, D. Letsios & A. Abduljabbar (Eds.) *Arabia, Greece and Byzantium Cultural Contacts in Ancient and Medieval Times*, Kingdom of Saudi Arabia Ministry of Higher Education King Saud University Department of History, p.361-385.
- Plan for Joint Saudi-Greek Cultural Program in Next 2 Years (2021, May 20). *Arab News*, <https://www.arabnews.com/node/1861311/saudi-arabia>.

Rascent Culture Sector. *Reuters*, <https://www.reuters.com/lifestyle/saudi-arabia-seeks-greek-archaeology-expertise-nascent-culture-sector-2021-05-20/>.

Rashad, M. (2021, May 20). Saudi Arabia Seeks Greek Archaeology Expertise for n

Saudi and Greek Air Forces Begin Joint Exercise in Greece (2021, March 18). *Arab News*, <https://www.arabnews.com/node/1826716/saudi-arabia>

Sfakianakis, Y. (2017, February 22). Greece and Saudi Arabia Usher in New Era of Relations. *Ekathimerini*, <https://www.ekathimerini.com/in-depth/analysis/216400/greece-and-saudi-arabia-usher-in-new-era-of-relations/>.

United Nations. (1975). World Economic Survey, 1974: Part Two. Current Economic Developments.

Van Versendaal, H. (2003, December 11). Hide that Minaret, Greeks Say. *Ekathimerini*, <https://www.ekathimerini.com/news/19229/hide-that-minaret-greeks-say/>.

Veremis, T. (1982). An overview of Greek security concerns in the eastern Mediterranean and the Balkans. *International Spectator*, 17(4), 339-345.

Waltz, K.N. (2001). *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.

Wissink, M., Düvell, F., & Mazzucato, V. (2020). The evolution of migration trajectories of sub-Saharan African migrants in Turkey and Greece: The role of changing social networks and critical events. *Geoforum*, 116, 282-291.

Extended Summary

The main purpose of this study is to examine the relationship between the systemic level and the sub-systemic level in the context of the relations between Greece and Saudi Arabia. The basis of this effort is to define how the relations of two distant states, geographically distant from each other, emerged. Both states are quite distant both geographically and culturally, in other words, in terms of social power resources. Despite this, both states have developed their relations, especially in the last period, and brought them to the level of performing common security activities such as joint military drills. In the formation of this structure, geographical definition has a very low-level effect as a factor in the formation of the security alliances put forward by both Deutsch et al. and Buzan. How can a relationship be explained where the common security interest brought about by geographic proximity is not a trigger? The answer to this question is the increase in power and the search for interests of states united around a political regulator.

The most distinctive characteristic of the relations between Greece and Saudi Arabia is the sustainability of the oil-based economic interest. Economic activities between the two states developed based on this characteristic. Both states have found a common ground in the context of anti-Israel policy after the post-World War II period. However, the anti-Israel policy did not create a political environment that directly brought Greece and Saudi Arabia closer. The fact that the relations between Greece and Saudi Arabia became active in the context of mutual political relations took place with the 1973 Arab-Israeli War. This political attitude was limited to reacting to the same event from different angles. Moreover, after this period, both Greece and Saudi Arabia ended the tension with the US and restored their relations. In terms of Greek policies, the 80s witnessed an effort to improve relations with the Third World Countries. During this period, Saudi Arabia followed closer relations with the US compared with Greece. Relations between Greece and Saudi Arabia, on the other hand, have been on an economic basis, centered on expanding investments and maintaining oil flow. These efforts have also revealed security relations as a necessity.

The security dimension of the relations between Greece and Saudi Arabia is closely related to the securing of economic activities. In particular, the security relations between Greece and Saudi Arabia, which started in the 90s and united around the US, can be evaluated in terms of increasing power and seeking for the interests. This common denominator enabled the convergence of two geographically distant states within the European security structure on one side and the Arabian Peninsula security structure on the other. This convergence process brought along the attempt to establish an institutional structure between Greece and Saudi Arabia in the 2000s. Thus, with the new millennium, Saudi Arabia and Greece showed an effort to construct a security-based structure with mutual bureaucratic steps. In this context, law enforcement activities and joint military drills constitute an important point. In terms of security relations, the adoption of Greece's way of acting against Turkey's policies also affects Saudi Arabia. Greece-centered security policies do not always emerge in line with the interests of Saudi Arabia, but also point to a problematic area for the US.

Arguments are also put forward that Greece has a common cultural and historical infrastructure in terms of relations with Saudi Arabia. Based on these arguments, there is no partnership on a point such as religion, production relations or human rights. The most obvious emphasis that can be made in terms of the partnership of social forces is Saudi Arabia's efforts to expand its relations with Greece due to its modernization efforts within the framework of 2030 vision. This effort is also outside of an intersubjective formation based on relations of production with a Coxian pers-

pective of social forces. In terms of the interest-oriented structure, the relations are not close in the cultural context either. Greece has been following rather reluctant policies regarding the fulfillment of its promise to build a mosque in Athens based on religious freedoms. In the context of this policy, Saudi Arabia also did not show a critical attitude towards Greece. Thus, in the context of the social power dimension of the relations, it has been determined that a structure has been formed especially for the purposes of Saudi Arabia.

In the study, it has been determined that economic factors are of primary importance in the emergence of a security relationship. The development of the importance of economic factors is also motivating in the introduction of security activities. The continuation of this motivation is supported by the establishment or construction of social power relations. From this point of view, when the theoretical framework is considered, it is possible to define a developing relationship in terms of increasing power and the pursuit of interest rather than a geographical area definition. Thus, the model of the relationship between Greece and Saudi Arabia can be put forward. However, this model has a fragile structure due to the fact that it is Greece-centered in the context of security relations and it is not possible to examine security relations by ignoring the economic dimension. Because Saudi Arabia, as the state on the other side of the relationship, is not a state that has common interests with Greece in every aspect. This situation may lead to the revision of relations with Greece based on the problems that may arise for Saudi Arabia. At this point, the US and Türkiye are two important actors.